

Appendix C – Østgrønland og retten til selvstyre

1. Indledning

Dette notat belyser Østgrønlands ret til selvstyre i lyset af folkeretten, Grønlands Selvstyrelov (2009) og de historiske, sproglige og kulturelle forskelle mellem Tunumiit (østgrønlænderne) og vestgrønlænderne. Formålet er at vurdere, om og hvordan Østgrønland kan opnå en selvstændig forvaltnings- eller statsretlig stilling inden for eller uden for Rigsfællesskabet.

2. Folkeretligt grundlag

FN-pagten (artikel 1) og FN's to menneskerettighedspagter (1966) fastslår, at *alle folk har ret til selvbestemmelse*. I kraft af denne ret bestemmer de frit deres politiske status og forfølger frit deres økonomiske, sociale og kulturelle udvikling.

Martínez Cobo-rapporten (1986) præciserer, at et *folk* kendetegnes ved fælles historisk kontinuitet, sprog, kultur og territorial tilknytning. Folkeretten forbyder forskelsbehandling mellem folk i samme stat (non-discrimination of peoples).

3. Grønlands Selvstyrelov (2009) som præcedens

Danmark har allerede anerkendt *det grønlandske folk* som et folk med ret til selvbestemmelse. Denne anerkendelse danner præcedens: hvis et andet distinkt folk inden for riget opfylder de samme kriterier, kan de ikke nægtes samme rettighed.

Østgrønlænderne kan derfor – hvis de defineres som et særskilt folk – kræve forhandlinger om selvstyre på samme grundlag som Vestgrønland gjorde i 1979 og 2009.

4. Østgrønlænderne som særskilt folk

Genetik: Studier (Raghavan 2014; Flegontov 2020) viser en tydelig genetisk særstilling fra vestgrønlænderne.

Sprog: Tunumiisut er ikke gensidigt forståeligt med vestgrønlandsk uden særlig uddannelse.

Kultur og historie: Flere århundreders isolation bag *Storisen* skabte et selvstændigt kulturelt og socialt system.

Bosættelse: Østgrønland blev først inddraget under dansk administration i 1800-tallet.

Befolkningen blev aldrig hørt om tilknytningen til Vestgrønland.

Tunumiit opfylder dermed FN's definition af et *distinct people* med folkeretlig ret til politisk selvbestemmelse.

5. Retten til selvbestemmelse for Tunumiit

Som særskilt folk har østgrønlænderne ret til at:

1. Bestemme deres egen politiske status (regionalt, nationalt eller internationalt plan).
2. Forfølge egen økonomisk, social og kulturel udvikling.

3. Indgå i forhandlinger med staten Danmark om passende grad af autonomi.

Danmark er folkeretligt forpligtet til at tage et sådant krav alvorligt og tilbyde forhandlinger i god tro.

6. Mulige modeller for selvstyre

Model	Kort beskrivelse	Forhold til Danmark	Bemærkninger
A. Regionalt selvstyre	Lokalt parlament (Tunumiit Inatsisartut), kontrol med sprog, kultur og lokal naturforvaltning	Inden for Grønland og Rigsfællesskabet	Hurtigst at gennemføre; lav politisk risiko
B. Føderal grønlandsk model	Øst- og Vestgrønland som to ligeværdige regioner under fælles rigsfællesskab	Dansk suverænitet fortsat	Kræver ny Grønlandsk forfatning
C. Direkte dansk-østgrønlandsk selvstyre	Østgrønland får direkte relation til Danmark, separat bloktilskud og aftaler	Del af riget	Klart og økonomisk uafhængigt af Nuuk
D. Fuld uafhængighed	Østgrønland som suveræn stat	Eventuelt i associeret forhold til Danmark/EU	Høj kompleksitet, men folkeretligt muligt

7. Forholdet til Nordøstgrønland

Nordøstgrønland blev anerkendt som dansk statsterritorium ved Haag-domstolens afgørelse 1933. Der fandtes ingen permanent inuitisk beboelse i historisk tid.

Østgrønland og Nordøstgrønland har derfor forskellige retslige statusser, men begge er fortsat under dansk suverænitet, indtil anden ordning måtte aftales.

8. Økonomisk dimension – bloktilskud

Grønlands bloktilskud fra Danmark (ca. 3,9 mia. kr.) udbetales i dag samlet til Nuuk. Ved etablering af et østgrønlandsk selvstyre bør ordningen ændres:

1. **Direkte bloktilskud til Østgrønland** – tilskuddet udbetales direkte fra Danmark, beregnet ud fra lokale behov og infrastruktur.
2. **Uafhængig fordelingskommission** – alternativt kan en dansk-grønlandsk kommission fastsætte fordelingsnøglen.
3. **Fuld økonomisk adskillelse** – separat finanslov for Østgrønland; Danmark forhandler to bloktilskud (Vest og Øst).

En særskilt økonomisk ordning er en forudsætning for reelt selvstyre og undgåelse af afhængighed af Nuuk.

9. Forholdet til Den Europæiske Union

Vestgrønland forlod EF i 1985 og er i dag *oversøisk land og territorium (OLT)* associeret med EU.

Hvis Østgrønland opnår selvstyre, kan det selv vælge tilknytning:

- **Blive inden for EU gennem Danmark** – fuldt EU-territorium med adgang til indre marked og EU-sikkerhedsgarantier.
- **Fortsætte som OLT-område** – associeret status med handels- og støtteaftaler.
- **Etablere egen associeringsaftale** – f.eks. model som Færøerne eller Aruba.
- **På sigt søge fuldt medlemskab**, hvis Østgrønland bliver suveræn stat og ønsker EU-garanteret geopolitisk beskyttelse.

Et EU-tilknyttet Østgrønland vil styrke Europas arktiske tilstedeværelse og skabe varig sikkerhedspolitisk stabilitet.

En eventuel EU-tilknytning forudsætter forhandling med Danmark som medlemsstat, idet Østgrønland som ny autonom enhed først skal anerkendes som part i traktatforholdet.

10. Drejebog for autonomi og selvstyre

Trinvis proces fra status quo til fuldt selvstyre:

1. **Lokal mobilisering** – dannelse af østgrønlandsk råd eller komité, der repræsenterer Tunumiit-folket.
 2. **Forhandlingsanmodning til Danmark** – officiel henvendelse om undersøgelse af regionalt selvstyre.
 3. **Dansk kommissionsnedsættelse** – analyse af historiske, juridiske og økonomiske forhold.
 4. **Overgangsaftale** – fastlæggelse af midlertidigt bloktilskud, lokal administration og valgordning.
 5. **Vedtagelse af Østgrønlands Selvstyrelov** – godkendt af både Folketing og Østgrønlands vælgere.
 6. **Eventuel EU-forhandling** – om associeret status eller fuldt medlemskab.
 7. **Mulig forfatningsproces** – hvis Østgrønland senere ønsker fuld suverænitet.
-

11. Konklusion

Grønlands Selvstyrelov (2009) har skabt en retslig præcedens for, at særskilte folk i riget kan udøve selvbestemmelse.

Østgrønlænderne opfylder kriterierne for et særskilt folk og har derfor ret til forhandling om selvstyre.

Danmark kan uden grundlovsændring etablere en regional eller direkte autonomiordning.

En ordnet proces vil:

- sikre folkeretlig legitimitet,
- styrke rigsfællesskabets stabilitet,
- og skabe balance mellem Vest-, Øst- og Nordøstgrønland.